

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

5. Училищно-адресаръ

Гулаг

1891г.

4004

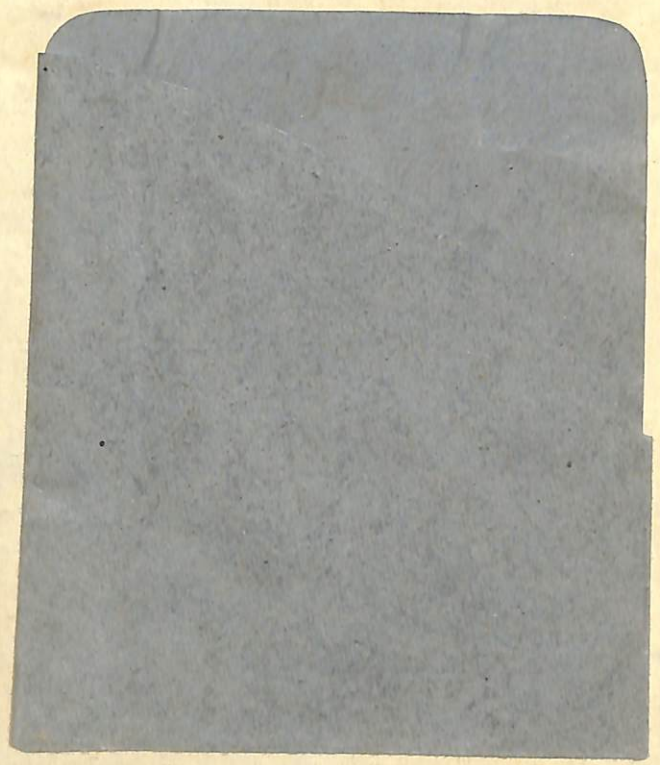
004

021

556

12011

Handwritten signature

Լայ
904
921
v

Չ Ա Ր Ք

Կ Ա Տ Ա Կ Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՄԵԿ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԷՄԻՆԻ ՏԵՐ-ԳՐԻԳՈՇԱՆՑ

1895

1891

Է. ՏԵՐ-ԳՐԻԳՐԵԱՆՅԷ ԳՐԱԿԱՆ

Ե Ր Ե Ի Ա Ն

4 4 3 2

ИЗДАТЕЛЬСТВО

Тифлисская

Дозволено Цензурою. Тифлисъ 21-го Мая
1891 года.

310 | 904-2011
41 |

1890

ИЗДАТЕЛЬСТВО

2014

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ՎԱՐԳԳԵՍ, ուսուցիչ, մուրրուած մի ինչ
գրքով:

ԿԱՐԱՊԵՏ, վարդգեսի ընկերը:

ԳԱՐԵԳԻՆ, մի դիւանատան ծառայող:

Շուտ շուտ գործ է ածում «հասկանումես»
բառը և, գլխատրապէս այն դէպքում, երբ
ցանկացած խօսքը վրայ չէ գալիս:

ԾԱՌՈՒԿ, վարդգեսի ծառան:

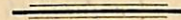
Գիւղացի: Սկզբում մի տեսակ տպաորոնցու-
ցիչ երկիւղով է խօսում «արքի» մասին, իսկ
յետոյ, դողալով և ահ ու սարսափով:

Անցք պատահո՞ւմ է երևանո՞ւմ:

Չ Ա Ր Ք

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ:

Ետարանը ներկայացնում է մի
սենիակ, զուրկ առանձին զար-
դարանքներից. մի գրասեղան,
մի քանի աթոռներ և մի եր-
կայն թախտանման դիւանի լցնում է
սենիակի դատարկութիւնը:

Տ Ե Ս Ի Լ 1.

ՎԱՐԳԳԵՍ

(Սեղանի ճօպ նստած հարդո՞ւմ է գիրք: Մի քո-
պէ հարդալոց-ց յետոյ, պէնք ելնո՞ւմ է գրքին, այնպէս
որ լամպան և նորա հանաչ լոսամփոփը շարժւո՞ւմ էն
և ինքը ընկնելով ախոսի մեջքին, բարկացած ասո՞ւմ է)
Ոչի՛նչ. . . ոչի՛նչ չեմ հասկանում. . . Զեմ հաս-
կանում թէ ինչ է ուզում ասել սորա հեղի-

նակը . . . և այս տեսակ ցնդաբանութիւնը, անկապ մողերի անկապ շարվածքը՝ փիլիսոփայական են անուանում, գիտնական աշխատութիւն են հռչակում . . . (Ֆլէյց)։ Բայց գուցէ, ճշմարիտ էս չեմ հասկանում . . . գուցէ . . . էս եմ սխալը . . . գուցէ այնպիսի վերացական մըտքեր են պարունակվում սորա մէջ, որ ինձ համար անմատչելի է . . . գուցէ իմ խելքից բարձրը է—չգիտեմ, միայն այս գիտեմ, որ փոքր ի շատէ հասկացող մարդիկ հիանում, սքանչանում են այս գրքի վերայ . . . և երբ խօսքը այս գրքի վերայ է գալիս, այնպիսի գրական արժանաւորութիւններ են գտնում սորանում, որ, ճիշտն ասած, ես դժուարանում եմ մի որ և է միտք անգամ յայտնելու և ես, ստիպուած, սկսում եմ մի այնպիսի ճռճուան բառերով գովել, գովաբանել, որ ինձ շրջապատողների գովասանքը անգոյն պերճախօսութիւն է դառնում իմի առաջ . . . բայց մինչև ե՞րբ . . . (Մէլլոյ)։ Գարեգինը երևի հիմայ կգայ. խոստացել էր գալու . . . մի լաւ թափ տամ նորան. տեսնենք նա՞ ինչ է մտածում, նա՞ ինչ անձնական կարծիք ունի այս գրքի վերաբերութեամբ . . . Կարապետին էլ առանձին . . . մի խօսքով այնպէս պէտք է անել, որ կամայ թէ ակամայ, լոյս գցեն իւրեանց ներքին համոզմունքը։

Տ Ե Ս Ի Լ 2.

ՎԱՐԳԳԵՍ ԵՒ ԾԱՌՈՒԿ

ԾԱՌՈՒԿ, Նէրս Տրնէլլ:

Այ, աղա . . .

ՎԱՐԳԳԵՍ

Հը. ի՞նչ կայ:

ԾԱՌՈՒԿ

Ախր ըսէնց բան չի ըլնի է . . .

ՎԱՐԳԳԵՍ

Ինչ է որ:

ԾԱՌՈՒԿ

Էս մեր բախումը չարք ա բհամ էկէ:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Ինչպէս թէ «չարք»:

ԾԱՌՈՒԿ

Չարք, էլի . . . հեռի յարգեց, հեռի քու սուրբ էրեսից՝ սատանայ:

ՎԱՐԳԳԵՍ *պարմայաժ և շաղրով:*

Սա . . . տա . . . նայ . . .

ԾԱՌՈՒԿ

Հրամանքեզ, աղա:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Այդ ինչպէս է «բհամ էկէլ» . . . ապա պատմիր — հետաքրքիր է:

ԾԱՌՈՒԿ

Դու, աղա, մի՛ ծիծաղա. էս թաւուր բանում
հանաք չեն անի. էս հանաք մասխարութէն չի...
Ասենք դու տիրացու ես, մօնթ ես կարթացնում,
դու էլ ես շատ կարթացէ, ամա բայց էս թա-
ւուր բաներ դու հլամ չես տեսէ...

ՎԱՐԴԳԵՍ

Լաւ, ծառուկ, դու սխալում ես. ես չեմ
ծիծաղում: Ես հետաքրքիր եմ լինում:

ԾԱՌՈՒԿ

Հա... ըտէ՛նց:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Դէ ասա տեսնեմ, այդ ինչ՞պէս է „չարքը“
երևացել:

ԾԱՌՈՒԿ

Հէնց մութը մթնում ա թէ չէ, էս էրկու,
իրեք շաբաթ կլնի, մեր հայաթի պատատա-
կերին զարալթու ա էրևում:

ՎԱՐԴԳԵՍ

„Ղարձալթուն“ ինչ է:

ԾԱՌՈՒԿ

Եանի, ընէնց... մի սև բան... շուաք, է՛լի:
Մէկ տեսնումես՝ ըստեղ ա, մէկէլ տեսար՝ էն
քնջումը, մէկ էլ տեսար՝ պատի գլխին, մէկ էլ՝
խազէինենց նարդիւանի առաջ... աչքերն էլ—ոնց
որ մի ջուխտ կրակ. եա դէսն ա պլստրացնում,

եա դէնը... Չէ՛, աղա. էքուց ինձ նամիու դի.
էլ ես ըստեղ չեմ մնայ:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Ա,յ մարդ, ին՞չ ես յիմար յիմար խօսում. մա-
ղերդ սպիտակել են և դու դեռ „չարքից“ ու սա-
տանայից ես վախենում... Ին՞չ չարք, ին՞չ բան:

ԾԱՌՈՒԿ

Ամեն քշէր դ՞ու ես տեսնում, թէ ես...
էրեկ քշէր, հլամ, պօզերն էլ տեսայ...

ՎԱՐԴԳԵՍ

Ա,յդ անկարելի բան է. աչքիդ է երևացել:

ԾԱՌՈՒԿ

էդ ա է՛... յուսում առածներդ չէք հա-
ւատայ. համա... եավաշ, աղա. հմի չարք չը-
կայ, է՛լի:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Տօ, մարդ, ին՞չ ես գիժ գիժ դուրս տալիս:

ԾԱՌՈՒԿ

Դէ հմի որ ասեմ, չես հաւատայ. ախր
վեց—օխտ տարէկանի, որ մեր գեղում մի չարք
ին բռնէ ու Մարուքենց մարաքն ին քցէ. ախր
ես ինքս եմ տեսել է՛:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Ա մարդ, ո՞վ էր բռնել... ինչպէս էին
բռնել...

ԾԱՌՈՒԿ

Է՛հ դու որ ծիծաղում ես՝ ես քեզ հետ
դաւի չունեմ:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Ձեմ՝ ծիծաղում, չեմ, այ յիմար... Բայց ու-
ղում եմ հասկացնել, որ այդպիսի բան չի կա-
րող լինել:

ԾԱՌՈՒԿ

Ախր ո՞նց չի ըլնի... ընէնց ա միտս, ոնց
որ էսօր:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Եթէ սատանայ էր, ինչպէս էին բռնել-
ասա տեսնեմ:

ԾԱՌՈՒԿ

Սատանայ չէր, աղա,—չարք էր:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Դէ չարքն էլ սատանայի ճուտն է, է՛լի—
նոյն սատանան է:

ԾԱՌՈՒԿ

Այ ասեմ: ախր էդ չարքերը, թուհ, նահ-
լաթ չար սատանին, շատ են սիրում ձին: Մեր
գեղի հարեան Կարօյին քեահլան ձի ունէր...
էն վախտը ես օխտ—ութ տարեկան ի.—Առա-
ւօտները տէնում էր, որ իրա քեահլանը ջար-
թուած, քափ ու քրտնքի մէջ կորած ա ու եա-
լի մազերը՝ յուսած, համա ընէնց էր յուսած

ընտում, որ հինգ, վեց սհաթ չարչարուելուց ետե՛-
անջախ ին բաց անում... Մէկ, էրկու տասը,
քսան... հընկեր, հարեանը ասեցին թէ չարք
ա, սատանայ ա. պէտքա դրան բռնել, թէ ոչ
ձին չի գիմանայ, կասակի...

ՎԱՐԴԳԵՍ ԶԷՅԱՂՎ:

Յետոյ բռնեցի՞ն:

ԾԱՌՈՒԿ

Ոնց չէ, աղա, ջանն էլ չհանեցի՞ն: (Աւելի
հաւաստացած իւր պարսնաթեան վերայ): Ձիու մէջ-
քը բռնեցին, լաւ սիրուն կուպը քսեցին, որ
ինչ ա չարքը, նրան չարչարելիս, նստի վրէն ու
կպչի վրիցը.—էգպէս էլ էլաւ. մի վախտ, լի-
սը լիսանալիս չարքը ուղեցել ա ծլկի... համա
բայց, ետիւ՛շ... տեղն ու տեղը կպել էր ձիու
մէջքին:

ՎԱՐԴԳԵՍ ԶԷՅԱՂՎ:

Յետոյ, յետոյ:

ԾԱՌՈՒԿ

Եննա էլ էն որ Կարօն, շատ զոչ չաղ տղա-
մարթ էր, օղորմի իրան, մէկէլ տարին մեռաւ...
քշէրհանայ, լիսը բացուելիս, նրան բռնել էր
ձիուցը կպած ու ձեռաց սիրտը ասեղ էր ցցէ,
եննա էլ տարել էր Մարուքենց մարաքըն ու
դուռն էլ վրէն պինդ շինէ:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Եւ դու այդ չարքին տեսա՞ր:

ԾԱՌՈՒԿ

Ոնց չէ, աղա ջան:

ՎԱՐԴԳԵՍ զարմայած:

Քո աչքերով ապա մինկարագրիր տեսնենք:

ԾԱՌՈՒԿ

Ձէ, ասենք, ես իմ աչքերով չեմ տեսէ, ամա բայց իմ թայերը տեսել են. այ, հէնց մէկը կարօն—հազիր բռնել էր, էլի: Խի՞ որ՝ մեր հօրն ու մօրից քիչ ենք լսել չարքերի, դւերի ու սատանէքանց հմար:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Եւ դու կարծում ես, որ այդ սատանան, այդ չարքը մեր տան տիրօջ ձիու համար է գալի՞ս:

ԾԱՌՈՒԿ

Հալբաթ... Ձէ, աղա, ինձ ճամփու գիր:

ՎԱՐԴԳԵՍ ճարբերելով և թէթաղելով:

Ա. ա՛... ուրեմն անցեալ գիշեր գ՞ու ես սրանց ձիու մէջքը կուպր քսել, հա՞... լա՛, որ սատանային բռնէի՞ր... (Թէթաղ) հա, հա, հա,...

ԾԱՌՈՒԿ ճարբերը ի-ր բերին դնելով

Սասո՛ւ... աղա:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Թէ տան տէրը կիմանայ, տես ինչ խաղ կը խաղայ քո գլուխը. թէ չարքի փոխարէն քո

դունչ ու պռուճկդ կուպր չքսեց—ինչ ուզում ես, ասա:

ԾԱՌՈՒԿ

Աղա, Աստու սիրու խաթէր հմար, բերնիցդ բան չթուցնես:

ՎԱՐԴԳԵՍ թէթաղով:

Լաւ, լաւ, գնա բանիդ: Այդ յիմար բաները գլխիցդ հան, (Ծառուկը կարգաւ գնում է: Թէթաղ) հա, հա հա հա... Մեր տան տիրօջ ձիու մէջքը կուպրն է քսել, որ այդպիսով սատանայ բռնի... հա հա հա... այ խայտառակ բան... տան տէրս էլ տակն ու վրայ է եղել, բարկութիւնից մազերն էր պոկոտում, թէ՛ այս ինչ թշնամութիւն է որ խեղճ ձիուցն են հանել. երկու փութ նալթ փչացրին, մինչև ձիու մէջքի կուպրը մաքրեցին... հա հա հա... այ քեզ օյին... հա հա հա... Զարմանալի բան... Ինքը 60—70 տարեկան ծերունի կլինի և դեռ մինչև հիմա էլ համոզուած է որ սատանայ կայ և պէտքէ կուպրով միայն կպցնել ձիու մէջքից և այնպէս բռնել: (Թէթաղ):

Տ Ե Ս Ի Լ 3.

ՎԱՐԴԳԵՍ ԵՒ ԿԱՐԱՊԵՏ

ԿԱՐԱՊԵՏ

Բարի երեկոյ: Ձէի՞ր սպասում: Լաւ,

ուրախ տրամադրութեան մէջես:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Կարապետ.—բարով: Մեր տղայ, աչքով չտանք. այս մի քանի միջոց է, որ շուտ շուտ ես գալիս ինձ մօտ.—ի՞նչպէս բացատրենք:

ԿԱՐԱՊԵՏ ապրին առաջ:

Հը... թէ չես ընդունում—գնամ:

ՎԱՐԴԳԵՍ կոտորուելով:

Ձէ', ինչ ես խօսում. շատ ուրախ եմ: Ես մի թեթեւ բան էլ ունեմ քեզ հետ: (Խօսւի խառնելով) բայց նոր բան գիտես:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ձէ': Ի՞նչ կայ:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Մեր ծառուկը սատանայ է ուզում բռնել:

ԿԱՐԱՊԵՏ զարմացած:

Ի՞նչպէս:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Այս քանի գիշեր, ասում է, „չարք“ է երևում մեր բագումը և ինքն էլ... ի սէրն Աստուծոյ ուրիշի բան չասես, նամանաւանդ մեր տան տիրոջ ականջը չգցես...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Միամիտ եղիր:

ՎԱՐԴԳԵՍ

...ճաճուկ սորանց ձիու մէջքը կուպրն է

քսել, որ չարքը՝ գայ նստի ձիու վերայ ու կըսի ի նորա մէջքից:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Եւ ինքն էլ նորան բռնի... (Բարձր ձեռնակ):

ՎԱՐԴԳԵՍ նոյնպէս ձեռնակով:

Ինչպէս ասում են „И хочется и колется“ համ ուզում է բռնել այդ չարքը, համ էլ ասում էր թէ՛ ինձ ճանապարհ գցիր վաղը, և ինքը երկիւղից, կարծես, դողում էր:

ԿԱՐԱՊԵՏ ձեռնակով:

Ուղիղ ես ասումս թէ հանաք ես անում:

ՎԱՐԴԳԵՍ նոյնպէս:

Աղնիւ խօսք:

ԿԱՐԱՊԵՏ նոյնպէս:

Հա հա հա.—բայց այդ ի՞նչ պէտք է լինի:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Ձգիտեմ ճշմարիտ. միայն նորա խօսքերից երևում էր, որ մի շուտ է տեսնում շարունակ այս քանի գիշեր մեր բակում:

ԿԱՐԱՊԵՏ առանձին ձայնով զբաղւած:

Բըմմ... այդ լաւ է...

ՎԱՐԴԳԵՍ լսելով:

Ի՞նչպէս:

ԿԱՐԱՊԵՏ շփոխւած:

Լաւ, այդ թող. ուրիշ ինչ ես անում:

ՎԱՐԴԳԵՍ

Ոչինչ... նոր այս գիշերն էի կարգում:

Մէկ կարգացել եմ: հիմայ էլ կրկնում եմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա՞. շատ լաւ ես անում: որ քսան անգամ էլ կարգաս՝ էլի քիչ է: Ի՞նչ մտքեր... Ի՞նչ գեղեցիկ շարամանութիւն...

ՎԱՐԳԳԵՍ Տարասանընթեամբ:

Ի հարկէ... ճիշտ որ երեւելի աշխատութիւն է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Աքանջելի՛, մինչև անգամ:

ՎԱՐԳԳԵՍ Տի պետակ լըրով լաշ:

Այո, սքանջելի՛, զարմանալի՛, յոյժ տենչալի՛, աննման...

ԿԱՐԱՊԵՏ Նայելով նորա ալեբլին:

Հանաք ես անում:

ՎԱՐԳԳԵՍ Ղապելով իւրեան:

Չէ՛. ես հանաք չեմ անում և... մի՞թէ կասկածել անգամ կարելի է...

ԿԱՐԱՊԵՏ աւելի աշխուժով:

Երբէ՛ք: (Յանկարծ Տարաբլելով և հանելով ծայեց ժամացոյցը՝ նայում է): Բայց ուշացայ... առ այժմ մնաս բարև:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Հը, ու՞ր ես շտապում:

ԿԱՐԱՊԵՏ ռեպորտա՞ն էր գելով:

Ո՛հ ինչ աղու և սրտագին

Մառոց մէջէն երգես թռթռնիկ,

Սիրոյ ժամերն 'ի յանտառին

Ըզմայլեցան ի քո ձայնիկ.

Դու ես թռչնիկ իմ հայրենեաց } երկու
Թե՛ր, աչի, սերտըս է քայ: } անգամ:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Հը, կրկին „սիրոյ ժամեր“ . Ի՞նչ արեցիր:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Շատ բան և ո՛չինչ: Սատանայ և բանդէլու:

Մնաս բարև (գնում է):

ՎԱՐԳԳԵՍ Էստից:

Բանդէվուն հասկացայ. իսկ սատանա՞ն ինչ բան ունի այդտեղ:

ԿԱՐԱՊԵՏ դբան ԶԷ:

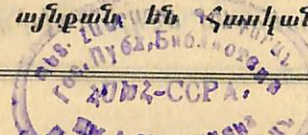
Հասկանալու համար՝ այդ գիրքը լա՛ւ կարգա:

ՏԵՍԻԼ 4.

ՎԱՐԳԳԵՍ Տիայն:

Սա էլ տարուել է իւր սիրուհու վերայ... Եւ ո՞ւր աղջիկն է, ո՞վ է՝ մինչև այսօր չի հասկացվում, բայց խօսքերից երևում է, որ, իբր, զարգացած աղջիկ պէտք է լինի... է՛հ, ի՞նչ ինչ: (Նայելով գրքին) Ո՛ւր... այս անպիտան գիրքը ինձ համար ցաւ է դառել... ես չեմ կարողանում շարունակ այսպիսի խայտառակ գիմակի տակ ծածկուած մնալ... Ինձ թվում է, որ միւսներն էլ այնքան են հասկանում, որքան

904-2014
310/41

և ես... որ ամենքն էլ կամենալով իւրեանց
 գիտուն և հասկացող ձեացնել—գովում են որ-
 քան կարողանում են... Եւ, ճշմարիտ, յիմա-
 րութիւն չի՞ լինիլ արդեօք քո կողմից, երբ ա-
 մենքը կարգում են, հասկանում են, հիանում
 են, իսկ դու ասես՝ „ոչինչ չեմ հասկանում“...
 ո՞ւմ ասես, ինչպէս ասես... (Տիջոյ): Մի խօս-
 քով... սա ինձ համար հանելուկ է և հանե-
 լուկ անբացադրելի... կամ աւելի պարզն աս-
 ած՝ սա մի տեսակ „չարք“ է, որ ինձ գիշեր
 ու ցերեկ հանգիստ և դադար չէ տալիս:

ՏԵՍԻՒ 5.

ՎԱՐԳԳԷՍ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԵՐ՝ Գալլ

Բարի երեկոյ, Վարդգէս:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Այ, Աստուծոյ բարին. ինչո՞ւ այսքան ու-
 շացար:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ծառայութիւնից, հասկանում ես, նոր
 դուրս եկանք: Տօ, Ծառուկդ գժուե՞լ է ի՞նչ է:

ՎԱՐԳԳԷՍ ԶԷՅԱՂՈՎ:

Հը. ի՞նչ է որ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Հէնց քուչի դռնից ներս մտայ թէ չէ, հաս-
 կանում ես, տեսնեմ մէկը ետխիցս պինդ բռ-

նեց ու քիչ էր մնում, որ թարգ ու փշուր անի...
 մի հաստ փայտ էլ ձեռքին կար... Ի՞նչ ես ու-
 զումի ասի, ո՞վ ես... վ՛ա, Ծառուկ, խօս գըժ-
 ուել չե՞ս... հասկանում ես... „վայ, աղա, ես
 վինավատ եմ համեցիր“ ասաց:

ՎԱՐԳԳԷՍ ԶԷՅԱՂՈՎ:

Վա՛յ... ուղեցել է քեզ սատանայի տեղ
 բռնի... հա հա հա...

ԳԱՐԵԳԻՆ Կարճացած:

Ինչպէս թէ...

ՎԱՐԳԳԷՍ

Ախար մեր Ծառուկը սատանայ է ուղում
 բռնել:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Չեմ հասկանում: դ՞ուր ես գժուել, հաս-
 կանում ես, թէ քօ Ծառուկը:

ՎԱՐԳԳԷՍ Զարնակելով

Եւ ինչպէս է սիրտ արել: Համ վախենում
 է, համ էլ վրայ է գալի՞ս:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ես քեզ չեմ հասկանում:

ՏԵՍԻՒ 6.

ՆՈՅՆԲ ԵՒ ԾԱՌՈՒԿ

ԾԱՌՈՒԿ վախեցած ներս վազելով և խորհրդաւոր կեր-
 պով խանկելով Վարդգէսին բեօ՛ խորք:

Աղա, աղա, մի ըստեղ համեցիր...

Պատուր և վարդգէսը բեմի խորքում ծածուկ խօսում են, իսկ Գարեգինը, տեսնելով այդ նստում է դրասեղանի մօտ և շուտ է շուտ է տալիս գրքի թերթերը:

ՎԱՐԴԳԷՍ

Հը, ինչ կայ:

ԾԱՌՈՒԿ Զաժուհ և խորհրդաւոր:

Ելի էկաւ... Հայաթուումն ա:

ՎԱՐԴԳԷՍ Վհասարաւով:

Այ մարդ, այդպէս բան չի կարող լինել. խելքդ գլուխդ ժողովիր:

ԾԱՌՈՒԿ Դողաւով:

Աղա մի բէվօլդ տու:

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ինչ ես յիմար յիմար խօսում:

ԾԱՌՈՒԿ

Ձէ, աղա, մի վախեցի. բէվօլը որ հետս ըլնի՝ սիրտս պինդ կըլնի.— էնքան էլ չեմ վախենայ:

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ա, մարդ, լաւ տեսա՞ր:

ԾԱՌՈՒԿ

Ոնց չէ, աղա... հէնց, ըսէնց, կողքիս էր...

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ա մարդ, գուցէ շուն էր կամ կատու...

ԾԱՌՈՒԿ

Ի՞նչ ես ասում: աղա, ընէնց տեսայ, ոնց որ քեզ եմ տեսնում... բոյը կարճ, գլուխը՝ ըսէնց հա՛... (ցոյց է փայլիս մի աղջիկ փախած):

Ընէ, յետէրը երաշխի հեւայնելով): Մազերը, աղա, մի գազ գեղնին փռուած էր... աչքերը հօ—ոնց որ գժոխքի կրակ—կայծակին էր տալի...

ՎԱՐԴԳԷՍ

Յետոյ:

ԾԱՌՈՒԿ

Եննա էլ էն որ՝ ձեռք ու ոտքս դողմանի բըռնեց... քափ ու քրտինքս ինձ կօխեց... աչքերս բաց արի թէ չէ... ըսէնց... հալածակուեց... Աղա, մի բէվօլդ տու. որ ձեռքիս ըլնի՝ չեմ վախենայ:

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ուզում ես վեր առ. բայց զքոյշ կաց, հա՛...

ԾԱՌՈՒԿ

Խի՞. ես էրէխայ ե՞մ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Էդ ինչ էք ձեռ ու ոտ ընկել, վարդգէս, հացի պատրաստութիւն չտեսնես— ճշմարիտ, ուտող չկայ:

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ձէ, ուրիշ բան է. կասեմ: (Գնում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 7.

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՒ ԿԱՐԱՊԵՏ

Գարեգինը նորէն դատուում է զբող. այդ միջոցին կարապետը շրփոթուած ներս է մտնում միս զածից:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Կարապետ, բարով. ո՞րտեղից էս վախտ:

ԿԱՐԱՊԵՏ շփոթում:

Անցնում էի, ներս մտայ:

ԳԱՐԵԳԻՆ շարունակ նայելով երեսին:

Հը... մի տեսակ ես երևում... շփոթ-
ված ես կարծես:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ձէ, ոչինչ... (Առանցին): Ձի' լինում է լի...
(Գարեգինն) է՛, ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Նոր, հասկանում ես, ծառայութիւնից ե-
կայ: Վարդգէսը, չգիտեմ ինչու համար, կան-
չել էր:

ԿԱՐԱՊԵՏ եբբ շխմանալով:

Իսկ ո՞ւր է նա...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Չգիտեմ: Նո՛ր դուրս գնաց: Ի՞նչպէս էր
որ չպատահեցիր:

Գարեգինը շուտ է տալիս գրքի թերթը, իսկ զարպետը նորա հար-
ցին պատասխան չէ տալիս և, մտենալով լուսամուտին, հետաքր-
քրութեամբ նայում է դուրս, սա մտքով զբաղուած է:

ՏԵՍԻԼ 8.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ՎԱՐԴԳԻՆ

ՎԱՐԴԳԻՆ անբասական ներս մտնելով:

Ես էլ որ ընկել եմ այս խենթի խելքի՛ն:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ է որ... ո՞ւմ խելքին:

ՎԱՐԴԳԻՆ

Այս մեր Ծառուկի. ո՞րտեղից է գլուխը
մտել—չգիտեմ...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ինչը, սատանա՞ն:

ՎԱՐԴԳԻՆ

Վա՛, դ՞ու երբ եկար:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Նոր: Ձէ՞ որ դու ասում էիր, որ ինձ հետ
գործ ունես...

ՎԱՐԴԳԻՆ

Հա. ունեմ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ախար էդ ի՞նչ սատանայ է. ես, հասկա-
նում ես, դեռ ոչինչ չեմ հասկացել. դու էլ
բան չես ասում:

ՎԱՐԴԳԻՆ

Տօ, եղբայր, յիմար, անտաշ ծնօղների, կըր-
թութեան հետևանք է և աւելի ոչինչ. երե-
խայութեան ժամանակ այնքան են ծնօղները
կամ շրջապատողները, սատանաների դեւերի,
չարքերի մասին պատմել ու վախեցրել, որ յի-
մայ՝ մի կատու, մի շուն մնթ տեղ տեսնելիս,
մեր Ծառուկը կարծում է թէ սատանայ է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ե՛, թողէք ի սէրն Աստուծոյ այդ յիմարին.
Էլ ուրիշ բան չունէ՞ք, ի՞նչ է, խօսելու:

ԳԱՐԵԳԻՆ

ձիշտ որ... (Մէջ): Հա՛. ինչ էի ուզում
հարցնել քեզ, Վարդգէս. միթէ էս գիրքը նոր
ես կարգում:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Ձէ: Կրկնում եմ, աւելի հիմնաւորապէս
ուսումնասիրելու համար:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ես էլ եմ մի երկու անգամ կարգացել. — ինչ
գեղեցիկ է...

ՎԱՐԳԳԷՍ

Հաւանում ես, հ՞ա:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Հաւանելու պէ՞ս: Սրա գրողը, հասկա-
նում ես, հանճար — է, հանճար:

ԿԱՐԱՊԵՏ

ձիշտ որ հանճար է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւ ուղ էլ չի կարգում, հասկանում ես,
զմայլում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ինչ ասել կուզէ. և ինչ մտքեր...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մտքերը, այսպէս ասած, հասկանում ես,
մարգարտի նման թափփում են:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Իսկ բառերը... նախագասութիւնները...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւ գիտե՞ս որքան նորահնար, հասկանում
ես, քնքոյշ բառեր է ստեղծել, որքան քաղցրա-
հնչիւն, հասկանում ես...

Դրսում, պատշգամբում, շրջփթըրքից է լսվում և սենեակի
գրանը պինդ կաշում են: Սրբա վեր ևն թռչում տեղերից և ուզում
են զուրս գնար բայց ծառուկը լեղապատառ յետ ու յետ քաշուելով
մանում է բեմ:

Տ Ե Ս Ի Լ 9.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԾԱՌՈՒԿ

ՎԱՐԳԳԷՍ լարօպոս:

Հ՞ր... Ծառուկ...

ԾԱՌՈՒԿ

Թ՞ո՞ւ՞հ, նահլաթ չար ստամին... թուք ու
մութս կայալ:

ԳԱՐԵԳԻՆ հեռադրութեամբ:

Ծառուկ, ի՞նչ կայ է, հասկանում ես,
ի՞նչ պատահեց:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Ա, յ մարդ, ի՞նչ էս սպրթնել:

ԾԱՌՈՒԿ

Ձէ, աղա... ըսէնց չի ըլնի...

ՎԱՐԳԳԷՍ

Ախար ինչ է, է՛:

ԾԱՌՈՒԿ

Նոր էլի հետս էր...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ով է՞, ո՞վ, ինչ՞ը:

ԾԱՌՈՒԿ սարսափով:

Նա:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՞վ նա:

ԾԱՌՈՒԿ

Նա է՛լի, թու՛հ նահլա՛թ իրան...

ՎԱՐԴԳԷՍ

Ինչպէս տեսար, ա մարդ:

ԾԱՌՈՒԿ լուռ կայսի պէս:

Ես նրան տեսայ թէ չէ, ինձ քցեցի բալկոնը... տենեմ, նա է՛լ ետնիցս վազեց... ըստէղ զուգուճմս կոտորուեց... Հէնց ըէվօլի ոտը քաշեցի թէ չէ՛ թարսի նման՝ ըէվօլը փստաց... նա էլ ալբէալը շուն դառաւ ու վնգստալէն իրան պատից քցեց քուչէն:— Բէվօլիցը վախեցաւ, աղա:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա մարդ, հասկանում ես, դա հէնց շուն է եղել:

ԿԱՐԱՊԵՏ քիչսպասով:

Ի հարկէ:

ԾԱՌՈՒԿ

Ինչ էս ասումս աղա ջան... բոյը ոնց որ մի բարդի... հմի էլ բարակ ու երգար էր... (Խորհրդաւոր է երկնաճ, շո-ր շո-ր լուռ կու-րալ) բոյը, աղա ջան, բանցր էր, շատ բանցր

էր... ամա գլուխը, ըսէնց ներքեւումն էր... Ինձ, թէ ասեմ կանչում էր... կասես ծիծաղում էր... թու՛հ՝ նահլա՛թ, նահլա՛թ իրան...
ՎԱՐԴԳԷՍ

Լաւ, լաւ, յիմար յիմար մի դուրս տալ. գնա տեղդ ու քնիր: Էլ ես քեզ կանչելու չեմ: Բէվօլիերն էլ մօտդ պահիր, հ՛ը: (Սորանց) Խեթացել է կատարեայ:
ԾԱՌՈՒԿ

Աղա...

ՎԱՐԴԳԷՍ

Գնա, գնա շատ մի խօսիլ: (Սորանց): Ես սորան տանեմ խոհանոց, ապա թէ ոչ վախենում է: (Ծառայի) Գնա, ես է՛լ եմ գալիս... Խոհանոցից էլ դուրս չբզաս: (Գնա՛ն էն):

ՏԵՍԻԼ 10.

ԳԱՐԵԳԻՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՒ ՅԵՏՈՅ ՎԱՐԴԳԷՍ
ԿԱՐԱՊԵՏ առանցիկ:

Այս աւելի լաւ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւ ի՞նչ ես կարծում, կարապետ. սա որ էս օրին է, հասկանում ես, շատ շուտ կարող է վնասուել:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Եւ ինչ զարմանք:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Տես սրան ինչքան են վախեցրել երեխայութեան ժամանակ, որ էսպէս ծերացած, հասկա-

նում ես, դեռ երեսայի պէս դողում է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Եւ շատ պարզ է. մոռթ ժամանակ մի չըն-
չին ձայն, արախկոց, ծառի խշշոց լսի թէ չէ,
խսկոյն կսկսի աչքերին երևալ զանազան սա-
տանաներ:

ՎԱՐԴԳԻՄ ԿԵՐՊ ԳԽԵՆ

Ձէ՛, սորա երևակայութիւնը խանգարուած
է. նոյն իսկ ջղերը վնասուած են ահ ու եր-
կիւղից:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ես կարծում եմ որ, հասկանում ես, էլ
դրա գլխից չի կարելի հանել սատանաների,
հասկանում ես, գոյութեան միտքը և...

ՎԱՐԴԳԻՄ

Էլ նոր՝ անկարելի է երեսայութեան ժա-
մանակ խոր արմատացած տպաւորութիւնը մին-
չև մահ չի կարելի դուրս հանել:— Այդ արդէն
օրէ՛նք է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Բայց, սպասեցէք, ես մի դուրս գնամ: մի
լաւ ձեր բակը նայեմ: (Գնում է) Հիմա գալիս եմ:

Տ Ե Ս Ի Լ 11.

ՎԱՐԴԳԻՄ ԵՒ ԿԱՐԱՊԵՏ

ՎԱՐԴԳԻՄ

Հա... Այս լաւ եղաւ. մենք հազիր մենակ

ենք: Ես քեզ մի երկու խօսք ունեմ ասելու,
Կարապետ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ասա:

ՎԱՐԴԳԻՄ

Միայն մեր մէջ մնայ: Մենք եղբայր տը-
ղերք ենք. ես քեզ վերայ վստահ եմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հը, չլինի՞ դու էլ ես իմ օրին:

ՎԱՐԴԳԻՄ

Հա, հա, ես ու իմ Աստուածս, հա:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Սիրահարուել ե՞ս, ո՞ւմ վերայ:

ՎԱՐԴԳԻՄ Հիասթափուած:

Ձէ. սիրահարուած չեմ:— Այս գրքի մասին
եմ ուզում ասել:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա, ի՞նչ:

ՎԱՐԴԳԻՄ

Այ, եղբայր, ես ուզում եմ երեսիս դիմա-
կը վերցնել:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ի՞նչպէս:

ՎԱՐԴԳԻՄ

Եղբայր, ես՝ այս գրքից բան չեմ հասկա-
նում. հաւատա որ սա անկապ, անիմաստ ցըն-
դաբանութիւն է, արտուրդ է: Ահա սա է իս-
կական „չարքը“, Կարապետ, որը ինձ հանգիստ

չի տալիս, որը քանդուժ է սիրտս... խանգարում է ուղեգոս...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ինչ ես ասում: ուրեմն դեռ խելքդ չի հասնում, բայց ուսուցիչ մարդ ես. սա երեւելի, երեւելի աշխատութիւն է, հիմնաւոր աշխատութիւն է:

ՎԱՐԳԳԵՍ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Ախար ինչն է սորա երեւելին, (չար պէտք է Բեւելի «եղանի Գրքին») Ինչն է սորա հիմնաւորը, ասա տեսնեմ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ինձ մտա ասեցիր, էլ ուրիշի չասես. — նշանակութիւնդ կ'կորցնես. նոյն իսկ քո ընկերներդ վատ գաղափար կ'կազմեն վերադ:

ՎԱՐԳԳԵՍ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Այդ ուղիղ է: Բայց ես միայն քեզ եմ ասում և յուսով եմ, որ ոչ ոքի բան չես ասիլ: Եւ գիտե՞ս ես փոքր է մ'նում ցնորուեմ, խելագարուեմ: Մի՞թէ, ճշմարիտ ամենքն էլ հասկանում են այս գիրքը, իսկ ես եմ միայն...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Եւ մի՞թէ կարելի է չհասկանալ:

ՎԱՐԳԳԵՍ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Ախար այս զահրուժարումն ինչ կայ հասկանալու. ես ճաքեցի է... Այ, օրինակի համար կարգա՛ այս կտորը:

ԿԱՐԱՊԵՏ Վերջէլով Գրքը նորա յետեւ և շարունակ նայելով ցոյց արեցին: Մեջն):

Հա՛... սա ճիշտ գերմանական ոճ է:

ԳԱՐԳԳԻՆ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Գերմանական ոճն որն է... հայերէն ես գրում, հայերէն գրիր, էլի: Ինձ տեսակ մարդ լինէր գրողը՝ կ'քարկործէին ախար:

ԿԱՐԱՊԵՏ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Անպատճառ:

ՎԱՐԳԳԵՍ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Ուրեմն համաձայն ես ինձ հետ:

ԿԱՐԱՊԵՏ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Այսինքն... եղբայր էլ ինչ թագցնեմ, ես հէնց սկզբից բան չեմ հասկացել սորանից, Բայց ինչ արած. ո՞ւր ասեմ, որ չճիճաղի վերաս:

ՎԱՐԳԳԵՍ Կարո՞ւսք է Բարկայած:

Ճշմարիտ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ճշմարիտ:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Է, փառք Աստուծոյ. կուրծքիս քարը վայր ընկաւ: Հիմա ես համոզվում եմ, որ ես սխալ չեմ, որ ոչ ոք էլ ոչինչ չէ հասկացել. միայն իրար խաբում ենք: (Առանձին) Հիմա պէտք է խօսալ Գարեգինի հետ:

Տ Ե Ս Ի Լ 12.

ՆՈՅՆՔ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ոչինչ չկայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Այս լուսամուտը կարելի է բանալ, վարդ-
գէտ:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Ինչո՞ւ չէ, բա՛ց:

ԿԱՐԱՊԵՏ Բանալով և առանջին:

Այս լաւ եղաւ. այստեղից կ'երգեմ և նա
կ'լսի ինձ: Ահա և նորա լուսամուտը. նորա...
իմ թռչնակիս...

Կարպետը սկզբում մտքով զրադուած, շուտ շուտ ման է
զալիս, յետոյ սկսում է կամաց, քթի տակ, մրմնջալ մի ինչ եղա-
նակ. յետոյ, ոգտրվելով, բարձրացնում է ձայնը և երգում «Չգում ես
դու», չհեռանալով լուսամուտից: Իսկ միևնոյն ժամանակ վարդգէտը
և Գարեգինը խօսում են շարունակ: Մինչև այս տեսիլի կէտը շա-
րունակվում է երգը և խօսակցութիւնը զուգնթաց. այսինքն մի կող-
մում կարպետն է ման գալիս, մրմնջում և յետոյ երգում, իսկ միս
կողմում վարդգէտն և Գարեգինն են խօսում:

Չգում ես դու, արդեօք սրտիս ցաւերը*):

Ես գեգեբրուած, չունիմ հանգիստ, դադար...

Կտրատվում են յուսոյ քնարիս լարերը...

Հասիր, օգնիր, արա ինձի մի ճար:

Չգում ես դու... (3, 4 անգամ):

Եւ մեղեդին տխուր հնչմամբ, յուսահատ

Շրթունքներին, կուրծքիս վերայ սառած

(*) „Поймешь ли ты“ երգի եղանակով:

Փշրվում է, ոչնչանում աննդհատ

Կեանքս, շունչս, հոգիս իւր հետ առած:

Չգում ես դու... (3, 4 անգամ):

Բայց այս երգը այնպէս պէտք է յարմարացնել միսների խօ-
սակցութեան հետ, որ վարդգէտի «Մնաց հիմա մեր մտքով և սրտով
նախադասութեան հետ, վերջանայ և երգը, այնպէս որ Գարեգինը
«Չգում ես, Չգում ես» ասելիս, կարպետը բարկութեամբ ասի, «չէ»:

ՎԱՐԳԳԵՍ «Իրոք առած»:

Գարեգին, ես քեզ կանչել էի (Յետքը դնե-
լով հրէք էլեւոյ) սորա համար և դու, եթէ ինձ
սիրում ես, պէտք է ճիշտն ասես: Խօսքս այս
գրքի մասին է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Օ սրա մասին... սա, հասկանում ես...

ՎԱՐԳԳԵՍ շնորհակալելով նորա խօսքը:

Եղբայր, դու էլ, ինչպէս և ամենքը, հիա-
ցած ես, բայց ճիշտն ասած... ես ոչինչ չեմ
հասկանում այս գրքից. սա մի տեսակ խօսք է,
մի տեսակ... նորահար բառերի անտեղի և
անկապ կուտակումն է... մի տեսակ չարիք
է, որ...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Չէ, ինչո՞ւ, հասկանում ես...

ՎԱՐԳԳԵՍ ջլային:

Այո, այո, ես հասկանում եմ: դու չես
հասկանում... անմատչելի, անհասկանալի նա-
խադասութեանց լիութիւն է, որոնցից ոչինչ
չէ դուրս գալիս—այ՛ ինչ է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Չէ, ինչու... պէտք է ստած, որ... Հասկանում ես...

ՎԱՐԳԳԵՍ ասէլի ըստին:

Այո, ես հասկանում եմ, որ դու էլ նոյնքան ես հասկանում, որքան և ես եմ հասկանում այսինքն՝ ոչինչ չես հասկանում սորանից:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Բայց... սպասիր, առաջ դու և ինքդ էիր, հասկանում ես, գովում:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Այո. ես էլ միւսներին պէս, քեզ պէս, վախենում էի չ'հասկացող երեւալ, վախենում էի ընդհանուրի անմիտ դատաստանից... (Տե՛ս և ըստին): Դէ որ դու այդքան հասկանում ես, կարգա, թէ կուզ, այս կտորը և յետոյ նայիր աչքերիս... և եթէ դու չասես՝ քո աչքերը կասեն ինձ քո ներքին համոզմունքը...

Գարեգինը կարդում է լուս և, յետոյ, նայելով մի փոքր վարդէտի աչքերին փրակացնում—ծիծաղում է. վերջինը, ուրախացած այդ հանգամանքի վերայ, նոյնպէս ծիծաղում է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Դէ որ, եղբայր, դու պարզ սրտով ու համոզմունքով ես ասում, ես էլ իմն ասեմ. էլ թագցնելու կարիք չկայ. ոչ թէ միայն միտքը չեմ հասկանում, չեմ հասկանում, հասկանում ես, մինչև անգամ կոշտ ու կոպիտ, սոսինձով

կպցրած, նորահնար բառերը, որոնք ո՛չ մի բառարանում չես գտնիլ:

ՎԱՐԳԳԵՍ

Է՛, փառք Աստուծոյ, իմ „չարքիս“ դիմակը բացուեց... Մնաց հիմա մեր Ծառուկի „չարքը“:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Կարապետ, Կարապետ: ԿԱՐԱՊԵՏ անբասական ծալով, որ իրան խանգարում էն, բարկութեամբ:

Հը...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Դո՛ւ ինչպէս ես գտնում, հասկանում ես... ԿԱՐԱՊԵՏ կարելով նորա խօսքը և բարկութեամբ: Տօ, հերիք էլաւ քո „հասկանումեսն“ է՛. տառը խօսքի մէջ երկու հարիւր անգամ „հասկանումես“ ես ասում: Հա՛, հա՛, հասկանում եմ... յետո՛յ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Է, լաւ, ի՞նչ ես նեղանում. վատ սովորութիւն է ինչ արած, հասկանու... թուհ... որ չի լինում:

ԿԱՐԱՊԵՏ բարկութեամբ և ծալելով:

Որ չի լինում... (Բարկացած): Մորթեցիր ախար մեզ քո „հասկանումեսներով“ է՛: (Նայում է լուսամտին):

ԳԱՐԵԳԻՆ կարրուելով, բայց շեշտալով, վարդէտին: Գիժ է գիժ:

ՎԱՐԳԳԻՍ ԶԻՅԱԿԱՆԸ:

Թող նորան նա ինձ խոստովանվեց.— նա էլ ոչինչ չէ հասկանում: նա էլ է մեր օրին:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ուրեմն այսօր, հաս... մենք մեծ գիւտ ենք արել:

ՎԱՐԳԳԻՍ

Շատ մեծ և ես ուրախ եմ, որովհետև հոգեկան մեծ ճնշումից ազատուեցի. ինձ անհանգիստ անող «չարքը» օգրը ցնդվեց... Հա՛. բայց չիմացայ Ծառուկը քնեց թէ ոչ:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Երևի: (Դժուր) Բայց, հասկանում ես, այդպէս չի լինի թողնել. հնար չկայ, որ մի իրողութիւն չլինի. քո Ծառուկը հասկան... մի բան տեսնում է... էդ բոլորը լոկ երևակայութիւն չպէտքէ լինի. գուցէ, հասկանում ես, գող ու մող է ձեր բակում երևում և նորա, հասկանում ես...

ՎԱՐԳԳԻՍ

Ուզում ես ասել. երևակայութիւնը ստեղծում է զանազան սարսափելի պատկերներ...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Այ, ինչպէս սատանայի, չարքի, հասկանում ես...

ՎԱՐԳԳԻՍ

Այդ կարող է լինել. հաւանական է: Ապա մի ես գնամ...

ԳԱՐԵԳԻՆ

Սպասիր, ես էլ եմ գալիս:

ՏԵՍԻԼ 13.

ԿԱՐԱՊԵՏ Բայն:

Երգիցս յետոյ բացուեց նորա լուսամուտը... ուրեմն՝ լսեց ձայնս... հասկացաւ ինձ: (Երգում է նոյն ելանակով):

Սպասիր դու ինձ և մի քանի րոպէ էլ.

Հիմայ կ'գամ, քեզի շուտով տեսնեմ:

Թող դադարեն, հանգիստ առնեն մի փոքր էլ,

Վերջին խօսքս, քեզ, իմ հրեշտակի, ասեմ:

Հասկանում ես (Յ, 4 անգամ):

(Մի փոքր Դժուր նայում է լուսամուտից, երբ մի քան սպասելով:) Ձեռքով արեց... դարձեալ հասկացաւ ինձ... սպասում է: (Նայելով սենեակը): Ի՞նչ եղան սորանք. մի թէ սորանք էլ են զնացել չարք բռնելու... Հիմայ, երևի, կ'գան... Ծառան քրնած... սորանք այստեղ... Այո, ես պէտք է վերջնական որոշումս այս անգամ յայտնեմ. այսպէս շատ չի կարող տևել. վերջ ու առաջ կարելի է բռնուել և մեր այս միակ հնարքը կը խորտակուի և մենք կ'զրկուենք լոկ տեսութիւնից անգամ. Ս'հ, սարսափում եմ:

ՏԵՍԻԼ 14.

ԿԱՐԱՊԵՏ, ՎԱՐԳԳԷՍ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ

ՎԱՐԳԳԷՍ ներս գալով:

Տօ, եղբայր, ինչ պէտք է լինի է՛ կամ
ո՞վ պէտք է լինի ախար:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ձէ՛, բայց, հասկանում ես, անկարելի է...
ես է՛լի կասեմ, մի բան կայ, որ մեզ համար
այսպէս ասած, հասկանումես, դժուար հասկա-
նալի է:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Է՛, Վարդգէս, այս անգամ բարի գիշեր:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Ի՞նչ ես շտապում:

ԿԱՐԱՊԵՏ

Ձէ՛, եղբայր, դուք զբաղուած էք սատա-
նայ բռնելով, իսկ իմ՝ միտքս և ուղեղս տւելի
նուրբ, աւելի նուիրական, աւելի քնքոյշ ըզ-
գացմունքներով է զբաղուած:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Այսինքն... այսպէս ասած, հասկանում ես...

ԿԱՐԱՊԵՏ

Հա, հա, հա, հասկանում եմ, էշ խօմ չեմ,
ես ամեն բան էլ հասկանում եմ, դո՛ւ չես հաս-
կանում, դու. — պրծ՞անք: Բարի գիշեր: (Գը-
նում է):

ՎԱՐԳԳԷՍ Ժխտալալով: Դարս էստեղ:

Բարի գիշեր:

ԳԱՐԵԳԻՆ նեղասաջ:

Սա գժուել է... Աստուած վկայ է գժուել
է, հասկան... սա ցնդել է:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Տօ, այն ցեցը, որ դորա սիրտն է ընկել,
ի հարկէ կ'գժուի:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ է որ, ի՞նչ ցեց:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Ձեա իման՞ում. սա, ախար, սիրահարուած է:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Հա... դր՞ա համար էր տաքացած տաքա-
ցած սերենագայ երգում. կարծես... Ո՞ւմ վե-
րայ է սիրահարուած:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Դա գաղտնիք է, ոչ ոքի չէ ասում:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ուրեմ՞ն դա, հասկան... ուրեմ՞ն դա, էս-
պէս ասած... գտել է մի էնպիսի դուլցի՞նէա,
որի... հասկան... շղթաներով կապուած է դը-
րա սիրտն ու հոգին... հասկանում եմ:

ՎԱՐԳԳԷՍ

Եւ ինչպէս երևում է դորա սիրոյ չաս-
տուածուհին մեր փողոցումն է, կամ մեր տա-
նը շատ մօտ: Վերջին ժամանակներս էլ ոչ

Faint, illegible text in a rectangular frame, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Additional faint, illegible text located below the stamp, continuing the bleed-through from the reverse side.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0666934

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0666933

